

Древните тайни на монашеския остров

Апостол Апостолов

Малка вулканична скала, с площ от 9 декара, изгубена сред вълните на бургаския залив, на 6,5 км югоизточно от перлата на южното черноморско крайбрежие – Бургас. Тя многократно сменя името и функциите си, до днес е забулена в мистерия и обкръжена от легенди за пирати и златни съкровища от испански реал, венециански дукати и турски алтъни. Това е островът на монасите, третият по големина след островите Свети Иван и Свети Кирик в Черно море, които са край Созопол.

За името на острова съществуват различни легенди. Една от тях разказва за многократните нападения на острова от пирати и разбойници, търсещи скрито златно съкровище от

пиратския капитан Томас Туфо, което се пази от призрачен монах, живял на острова, който бил изгонен от манастира заради грехове.

За да защитят острова, монасите застанали срещу приближаващ пиратски кораб с икона на Света Анастасия. И станало чудо. На повърхността на иначе гостоприемното Понтос еуксинос (каквото означава древногръцкото име на Черно море) се надигнала буря и образуваните огромни вълни изхвърлили пиратския кораб на скалистия бряг. На това място днес вкаменените му

останки са туристическа атракция. От този момент островът се наричал Света Анастасия Фармаколитрия, което в превод от гръцки означава „Лечителка с билки“. Светицата е исто-

рическа личност, известна с това, че е защитавала бедните и християните в затворите, които лекувала с билки. Лечителката е изобразявана на иконите със стъкленица в едната ръка и евангелие или кръст в другата, които символизират силата ѝ да лекува.

Според друга история от XV век рибари по време на риболов са застигнати от буря. Спасение намерили на острова. Морето бушувало няколко дни и надеждата на техните близки да се завърнат с всеки ден намалявала. Когато бурята отминала на хоризонта се появили ри-

барските лодки. На брега ги очаквали техните близки, които радостно възкликнали: Възкресение. От този момент те нарекли острова – спасител Анастасия (Αναστασία) в превод от гръцки името означава “Възкръснала”.

Крайбрежните селища дълго страдали от набези на казашки пирати. След едно нападение на Созопол пиратите насочили корабите към Несебър, но по пътя ги застигнала морска буря, която потопила корабите и само един от тях успял да се добере до острова, където вкамененият му корпус е останал до наши дни. Името „Света Анастасия“ за първи път се появява на картата на Черно море в края на XVII благодарение на холандският картограф Николаос Витсен (1641 – 1717 г.).

Днес островът е притегателна сила за хиляди посетители, истински искрящ скъпоценен камък, заобиколен от дълбоките сини води на Черно море, които довеждат при него стотици бургазлии и хора от вътрешността на страната, търсещи своето райско кътче сред морските вълни.

Той е място, където се срещат хора от различни възрасти и поколения, някои от които идват с мисълта да почувстват драматизма на отдавна отминалите пирати, съкровища, разбити в скалистия бряг пиратски кораби и светници с чудотворни лечебни умения. Такава среща ще имате само ако посетите острова и се запознаете с неговите природни феномени, с богатата му, но трагична история, която ще ви върне

Общ поглед на остров Света Анастасия в Бургаския залив

Гравюра на остров Света Анастасия на френския художник Огюст Дезарно (1788 – 1840 г.). Албум от пътуване по заповед на руския цар Николай I през 1829 – 1830 година

*Скалната гъба до острова, обитавана от жълтокраката чайка (*Larus cachinnans ponticus*)*

назад във времето и ще ви накара да помечтаете. Видяното и преживяното ще остави трайни следи в съзнанието, които ще бъдат притегателна сила отново да се върнете на малкия остров, на който човешко присъствие датира от IV – VI век. За да отидете до острова на ваше разположение е катамаран „Света Анастасия“, който ежедневно тръгва от „Магазия 1“ от Морската гара в Бургас и за 30 минути пътуване през Бургаския залив, ви отвежда до остров „Света Анастасия“. Стъпили на новоизградения пристан ще почувствате мириса на море, който изпълва въздуха, ще чуете тихия шум на плискащите се вълни и пред погледа ви ще блесне малък плаж с много мигени черупки, от който започва тясна пътечка, която ще ви отведе във вътрешността на острова, за да се насладите на спокойствието и неговата красота. От погледа ви няма да убегне табела с обърната котва, опряна на скалистата гръд на острова, която предупреждава, че тук акостиращите плавателни съдове не могат да използват котви, защото електрическото захранване и водопроводът за питейна вода достигат от н. „Чукалята“ до острова по морското дъно. Проектът е реализиран през 1982 година по искане на община Бургас от Военноморската база в Бургас, с участието на 3 десантни кораба от 7-ми дивизион десантни кораби и 4 катера от 96 дивизион спомагателни кораби.

Приятно изненадани ще бъдете от информацията, че в района на острова компасите не показват точните посоки заради съществуващото магнитното поле, поради голямото съдържание на метали в скалите.

Когато се изкачите на острова пред вас се разкрива една обширна зелена поляна, а по скалистите склонове леко по-

Апостол Апостолов е завършил Биологичния факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, специалност „Хидробиология и ихтиология“. Преподавател в университет „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас. Изследователската му дейност е свързана с изучаване на сладководните и морски ракообразни от Разред Harpacticoida. Автор е на том 18 и том 29 от „Фауна на България“. Член на Международната организация на Копеподолозите (WAC – World Association of Copepodologists).

люшвани от морския бриз са цветовете на червения мак. Пред вас се открива една красива панорама на тюркоазно сините води на морето, чиито малки, едва забележими вълни полюшват снежно белите тела на малко ято от плуващи гларуси.

От погледа ви няма да убегне как морската стихия през вековете бавно е откъсвала парчета от каменната гръд на острова и е формирала интересни скални образувания, чиито наименования днес са резултат от човешката фантазия и според формата оприличени на Гъба, Дракон, Вкаменен кораб, Портата на слънцето. Каменната гъба и днес съществува, като доказателство, че някога е била част от острова, но благодарение на абразивните действия на морските вълни тя е откъсна-

Икона със сцени от житието и мъченическата смърт на Света Анастасия от 1580 година, днес съхранявана в Музей на иконата в САЩ.

та и остава самотна в морето. Този природен феномен е любимо място на жълтокраката чайка (*Larus cachinnans ponticus*), неправилно наричана „гларус“, побългарен вариант на гръцката гума „гларос“ (γλάρος), морска птица, чайка. Трудно е да си представите този малък къс суша сред морската шир и едва доловимия шум от ритмично плискащите се о каменната гръд тихи вълни без шумните крясъци на малките ята гларуси, които са неразделна част от озвучаването на малкия остров. Гларусите и чайките са главен герой в шлагера на поета стругар Иван Ванев „Бургаски вечери“, в който се пее: „Там е зеленият свят на мълчанието, чайки и гларуси

там не летят“. Днес тези шумни и вездесъщи птици са донякъде романтична част от почивката на курортистите, но мнозина ги недолюбва заради крясъците, а и заради изпражненията, които покриват автомобилите, а се случва и да „кацнат“ на нечия глава или тениска. По принцип последното се смята за добра поличба, но това е малко утешение, когато трябва да се почистват. Всъщност те невинаги са били добре приемани в града. За да се ограничи популацията на гларусите кметът на Бургас със заповед 152 от 1910 година нарежда: „Гражданите да употребяват всички възможни средства, за което и общинското управление ще направи от своя страна потребното, да се пробиват снесените яйца на птици, наречени „Глароси“, за да не се излюпят. Да развалят и гнездата, защото те извършват пакости върху сградите, крякат силно сутрин, унищожават малки пиленца и пр.“

Думата „чайка“ е с тюркски произход и означава морска птица, както и лека морска лодка с платно – каук. В съвременния жаргонен език на бургазлии думата „Гларус“ се използва и за сезонните донжуановци, подвизаващи се по плажовете и заведенията през лятото.

Скалното образувание „Портата на слънцето“ по всяка вероятност е тракийско светилище и място, през което първите слънчеви лъчи огряват острова. По време на зимното слънцестоене слънчевите лъчи минават през скалата, която наподобява порта, символизираща преход към друг свят. Траките са обожествявали Слънцето и според техните вярвания изгревът е символизиращ раждането на новия живот.

Образованието „Вкамененият кораб“, от височината на острова, действително прилича на част от корпуса на ко-

раб, с който пиратите се опитвали да ограбват острова.

Над острова преминава прелетния път „Виа Понтика“, по който през пролетта и есента извършват своята миграция многобройни ята от щъркели, обикновени мишелови, малки кресливи орли, корморани и ята от пойни птици.

В края на зелената поляна е обновената сграда на единствения оцелял средновековен островен манастир „Света Анастасия Фармаколитрия“ (Лечителка), днес превърнат в хотел, а на втория етаж в голямата манастирска сграда, в шест зали е уредена интерактивната музейна експозиция, която пресъздава богатата история на острова. Манастирът е съществувал от XV век, многократно е нападан, ограбван и опожаряван. За неговото съществуване

научаваме от анонимен портулан от 1553 г., в който се споменава с името „Прогромос“ (Предтеча). Манастирът се споменава и в грамота на Вселенския патриарх Йеремия II от юни 1575 г. В пътепис на Евлия Челеби от 1656 г. той е описан като богат манастир.

При посещение на острова от френския офицер Андре-Жозеф Лафит-Клаве (1740 – 1794 г.), който по това време е бил на турска служба, е заварил изградена стратегическа база на турската артилерия и войска, готова да отблъсне очаквано нападение на руския флот.

Френският пътешественик Ксавие Омер дьо Хел (1812 – 1848 г.) посетил острова през XIX век пише за островния манастир „...*Преди да влезем в Бургас, ние виждаме манастира „Света Анастасия“, ... разположен живописно на едно*

Дървеният иконостас от 1802 г. в църквата „Успение Богородично“ на острова.

Общ поглед на манастирския комплекс на острова

островче. Той е обитаван от един монах, който живее тук живот на истински хермит (пустинник)".

Манастирските имоти в района на Ченгене скеле е посещавал (и е ловувал) полският поет Агам Мицкевич. Англичанинът Джеймс Бейкър през 1874 г., заедно с английския консул в Бургас Чарлс Брофи, посещава остров „Света Анастасия“ и манастирския комплекс. На острова са посрещнати от изумена на манастира, придружен от „представители и на двата пола, което потвърждава съществуването на мъжки и женски манастир на острова.

За да бъде осигурена изгръжката на манастира е изградена малка корабостроителница за направа и ремонт на плавателни съдове и вятърна мелница, изобразена през 1829 г. Върху гравюрата на френския художник Огюст Дезарно (1788–1840 г.).

В края на XIX век гръцкият изумен архимандрит Антим продава манастира и всички имоти на бургаските търговци Д. Хараламбус и Георги Жечков, което предизвиква негодуванието на населението и на градския съвет, който взима решение „да се завземе манастира „Св. Анастасия“, като се завладеят всичките му имоти и се владеят и управляват от окръжния съвет на българската православна църква“. На 15 август 1901 г. славенският митрополит Гервасий освещава манастира, който е предоставен за стопанисване на българската православна църква.

През 1921 г. Иван Вазов описва впечатленията си от едно плаване в Бургаския залив, в които споменава и остров Света Анастасия: „Надясно едно островче, което се слива почти с брега. Това островче е Света Анастасия. Княз Фердинанд попросил някога бургаска община да

му го отстъпи, за да съгради там морски дворец по подобие на Баромайския в езеро Лаго Маджоре. Общината, която тогава имала за кмет грък, отказала. И сега островчето пустее с полупорутения си манастир.”

През 1923 година, след деветоюнския преврат, манастирският комплекс на острова е превърнат в затвор за политическите противници на Александър Цанков. След атентата в църквата „Света Неделя“ в София през април 1925 г. островът отново е превърнат в затворнически лагер. През 1935 на острова са интернирани и бившите министър-председатели Кимон Георгиев и Александър Цанков. Така малкият остров става и български „Алкатраз“.

За да бъде исторически увековечено бягството на заточените затворници

през 1925 г. островът е преименуван след Втората световна война на „Болшевик“. През 1967 г. той е обявен за „историческо място на революционната борба“ (Държавен вестник, бр. 73/1967). Старото име „Света Анастасия“ е възстановено през 1991 година.

В непосредствена близост до манастирската сграда е изградена църква „Успение Богородично“, строена през периода XV – XVI век. При разширение на църквата тази стара част е превърната в олтар със забележителен иконостас от 1802 година. В църквата са запазени стенописите от X – XI век, а в основите ѝ са положени телата на първите свещеници и монаси. На дървения иконостас има надпис, който гласи: „Този иконостас произлезе от някого; от (жители) на Василико (Царево) дърворезба-

Вкамененият корпус на пиратски кораб

та, а позлатяването на темплото (иконостаса) от Матей Котленеца (заедно) с всички изографисвания, за спомен от тях, 1802 г.". А над царските двери на иконостаса стои надпис: „Тази сграда произлезе от кир Натанаил скевофилак, 1802“.

На иконата на Света Анастасия има надпис на средногръцки: „Моление от раба божий Георгаки капитан... (от Севастопол?)“. До този надпис е изписано: „1789 г., 23 октомври“, а под него с черно: „Ръка на Димитър, поклонник“.

Туристическа атракция на острова е фарът, чиято история датира още от XVII век, когато е използвана желязна кошница, пълна с горящи въглини, която издигали нощем в края на северната

част на острова. Първото навигационно съоръжение, което е направлявало корабоплаването, е желязен стълб с 40 метра височина, изработен и монтиран от френска компания Collas et Michel. Островният фар е запазен на 8 август 1863 г. През 1912 г. се поставя началото на изграждане на фарова кула, която поема функциите на навигационно съоръжение на 13 юни 1914 г. и вече 161 години осигурява безопасно корабоплаване. Използваната фарова оптика е произведена през 1883 г. от френската фирма Barbier, Benard & Turenne и тя работи безотказно в целия живот на фара. Единствената промяна, която е направена, е в начина на запалване на светлините.

Фарът на острова, който осигурява безопасно корабоплаване от 161 години

Първоначално това е двуфитилна петролна лампа, заменена по-късно с електрическа крушка, която се замества от съвременно модерно LED-осветление (светодиоден осветител SM – 20P2 с автономно хранване, осигурявано от фотоволтаичен панел).

Двата часа, с които разполагате, могат да бъдат запълнени в голямата манастирска сграда, в която е уредена интерактивната музейна експозиция, която пресъздава богатата история на острова, монашеското минало, затворническият период, както и разказ за живота и мъченическата смърт на Света Анастасия.

Ако искате да усетите духа на острова, преди да го напуснете непременно посетете Лекарната, място, където ще научите за лечебната традиция, свързана със св. Анастасия, където може да изпие ароматен чай, приготвен от местни билки, да вкуси от сладките, чийто аромат е неустоим или сладко от смокини, които носят вкусовете и ароматите на местната черноморска кухня.

Престоят на малкия остров обикновено е кратък, но вълнуващ. Той е

късче от рая, със своята неземна природна красота и истинска перла по българското черноморско крайбрежие. Напускате уникално място, което може и да няма романтичната слава на замъка крепост Иф, на който Александър Дюма е изпратил на заточение своя герой Едмон Дантес, който след бягството си станал Граф Монте Кристо, но всъщност все пак няма нужда от тази литературна романтика. Защото остров Света Анастасия е едно магнетично за туристите място с уникална комбинация от реална природна красота и богата история, които го правят притегателен център за всеки, който търси незабравимо преживяване. Остров, където през вековете е имало много мъка, страдание и драматични човешки съдби. След невяроятно зареждащи два часа на малкия скалист остров, сякаш изплувал от дълбините на Бургаския залив, преживели едно незабравимо приключение, отново тръгвате по тясната пътечка към групата Анастасия – леко полюшвана от малките, едва забележими вълни до пристана, за да ви върне в прегръдката на морския град. ■

ЛЮБОПИТНО

Запознайте се с най-голямата пиявица в света!

От огромния тип на прешленестите червеи (Annelides) най-познати на човека от всички географски райони са земните червеи и пиявиците. Но докато първите са безобидни почвени обитатели, то пиявиците са познати като хищни „кръвопийци“ и човекът избягва срещите си с тях. Днес в света са познати над 600 вида пиявици, които поради особеното си устройство и начин на живот са обединени в един клас – пиявици (Hirudinea), а най-известният вид между тях безспорно е медицинската пиявица (*Hirudo medicinalis*). Тя от векове се използва и като народно „лечебно средство“ за регулиране на нагнорменото кръвно налягане на човека.

Пиявиците са сравнително гребни водни или почвени обитатели на влажни биотопи (почви, мъхове или влажна горска шума), размерите на които рядко превишават 15 – 20 см в разгънато състояние. Но един представител на пиявиците, който обитава само някои реки от басейна на р. Амазонка в Южна Америка, се отличава с „гигантски размери“ и с право е заел мястото на рекордьор по големина в известната Книга на Гинес. Дълги години той е считан за изчезнал вид (Extinct) от Международния съюз за защита на природата (IUCN) и едва в края на миналия век били открити 2 живи екземпляра от този странен „гигант“, който ви представяме.

„Гигантската пиявица на Амазонка“ е популярното име на този странен

Общ вид на *Haementeria ghilianii* (Internet)

„кръвопиец“ от басейна на едноименната река в Южна Америка, а научното му име е *Haementeria ghilianii* от разряда на хоботните пиявици (Glossiphoniida). Открита и описана в науката е още през 1849 г. от италианския зоолог Филипо де Филипи, но още тогава е било установено, че тя се среща много рядко във водите на Амазонка, а от 1893 г. е била обявена и за окончателно изчезнал вид. Почти 80 години по-късно – през 70-те години на XX век, са открити отново 2 възрастни екземпляра от вида, съхранили се в езеро във Френска Гвиана, единият от които бил наречен „баба Мойсей“. Тук ще отбележим, че пиявиците са хермафродитни животни и учени от Калифорнийския университет успели лабораторно да получат и развъдят поколение от „баба Мойсей“ възлизащо на над 700 екземпляра. Това е позволило видът да бъде подробно изучен от зоолозите както и да бъде върнат в природата, а тялото на „баба Мойсей“ и сега се пази в колекциите на известния Smithsonian Museum в САЩ.

По-подробните съвременни изследвания на гигантската пиявица на Ама-

*Гигантската амазонска пиявица не е безобиден паразит и за човека.
(Internet)*

зонка показали, че тя може да нарасне и достигне до внушителните 45 см. дължина на тялото и до 10 см. ширина след насмукването си с кръв. Както всички представители на пиявиците и този вид има 2 венгуза – заден, с който животното се прикрепва здраво за субстрата и преден, където се намира смукателното хоботче. Тялото се състои от общо 34 членчета (сегменти). Хоботчето достига до 10 см. дължина и в него има устройство, подобно на игла, с което пиявицата пробива кожата на своите жертви, както и мускули за смучене на кръв от образуваната рана. И при този вид, както при останалите кръвосмучещи пиявици, по време на храненето животното отделя антикоагуланти,

които възпрепятстват съсирването на кръвта и позволяват продължително смучене. Силно впечатляваща е способността на Гигантската амазонска пиявица да изсмуква и поема значително количество кръв от своите жертви, което води и до силно увеличаване на обема и теглото на животното. По данни от литературата, обикновената и широко използвана и у нас медицинска пиявица поема на едно хранене между 5 и 10 милилитра кръв, докато гигантската амазонска пиявица поемала до цял литър кръв! И по този показател тя напълно заслужава мястото си в книгата на Гинес!

По Techinsider